

Dražen Kušen

Državni arhiv u Osijeku

K. Firingera 1

Osijek

STRATEGIJA SVEOBUHvatNOG ARHIVA (TOTAL ARCHIVES) U HRVATSKOJ

UDK 930.25(497.5)

Pregledni rad

U radu se najprije tumači pojam „total archives“, njegovo teorijsko obrazloženje i praktična primjena u Kanadi i svijetu. U nastavku se obrazlaže i vrednuje hrvatska strategija arhivskog djelovanja u prošlosti i danas s prepoznavanjem istih načela koja su temelj kanadske total archives strategije. Rad upućuje na vrijednost nastavka dosadašnje prakse, a u zaključku poziva na inauguriranje pojma sveobuhvatnog arhiva, kao sintagme koja bi označavala hrvatsku strategiju arhivskog djelovanja.

Ključne riječi: *total archives, sveobuhvatni arhiv, arhivska teorija, arhivska praksa, upravljanje zapisima*

1. Pojam i teorija strategije sveobuhvatnog arhiva

Uporaba pojma *total archives* je u svjetskoj arhivistici relativno novijeg datuma, a danas već označava određenu strategiju upravljanja zapisima i cjelovitog dokumentiranja povijesnog razvitka jednoga područja i zajednice, bez obzira na provenijenciju i oblik zapisa.¹

Pojavljivanje i prodor tog pojma u suvremenoj svjetskoj arhivistici povezano je s kanadskom arhivističkom teorijom i praksom koja svoje početke ima još u 19. stoljeću, razvija se tijekom 20. stoljeća, a u najnovije vrijeme postaje usvojena strategija arhivske prakse u Kanadi. Sam termin *total archives* kao koncept koji objašnjava

¹ Autor ovog rada je elemente strategije sveobuhvatnog arhiva u Hrvatskoj analizirao i definirao u okviru istraživanja i pripreme doktorskog rada pod naslovom *Arhivi vjerskih zajednica u sjevernoj Hrvatskoj. Razvoj, tipologija, sadržajni značaj*. Doktorski rad je pisan pod vodstvom mentora dr. sc. Josipa Kolanovića i obranjen je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 12. siječnja 2011. Ovaj članak je u osnovi dio uvodnih razmatranja doktorske disertacije u kojoj se stručnu brigu za arhive vjerskih zajednica prepoznaje i obrađuje kao segment strategije sveobuhvatnog arhiva.

poseban pristup upravljanju arhivskom praksom pojavljuje se sedamdesetih godina 20. stoljeća.²

Ta se sintagma iz engleskog jezika u hrvatskom jeziku najprimjerenije može prevesti sintagmom *sveobuhvatnog arhiva*,³ jer označava strategiju dokumentiranja povijesnog razvitka i svih područja života jedne zajednice na bilo kojoj razini. Takva se strategija provodi prikupljanjem svih vrsta arhivskoga gradiva (javnog i privatnog), koje ima veze sa životom i razvojem nekog područja, od gradiva službene administracije preko gradiva koje nastaje u različitim javnim i privatnim ustanovama i onoga koje nastaje u području gospodarstva, sve do odgovarajuće dokumentacije osobnog karaktera. Samim pojmom, koji se prvi put počeo upotrebljavati u Kanadi, željelo se naglasiti prikupljanje arhivskoga gradiva širokog spektra, uključujući projektnu dokumentaciju, karte, mikrofilmove i sve druge oblike zapisa koje možemo smatrati arhivskim gradivom u najširem smislu.⁴

Kada se kanadski arhivisti pridržavaju *total archives* principa, oni zapravo provode praksu koja počiva na četiri odredbe: 1. arhivisti moraju dokumentirati povijest cjelokupnog kanadskoga društva, a ne samo njegove elite; 2. arhivisti moraju preuzimati sve vrste arhivskoga gradiva, bez obzira o kojem se nosaču ili obliku zapisa radilo; 3. arhivisti moraju nadzirati cjelokupni životni ciklus zapisa od njihova nastanka do krajnjeg postupka; 4. arhivisti moraju stvarati arhivsku mrežu.⁵

Praksa koja se primjenjuje u *National Archives of Canada, Archives of Ontario*, kao i u mnogima područnim i lokalnim arhivima u Kanadi, oličenje je upravo *total archives* strategije koja je unazad tridesetak godina već postala tradicionalna strategija akvizicijske politike u odnosu na javno i privatno gradivo u Kanadi, kao politike sveo-

² Usp. Millar, L. Discharging our Debt : The Evolution of the total archives Concept in English Canada. *Archivaria*. 46(1998). URL: <http://journals.sfu.ca/archivar/index.php/archivaria/article> (23.11.2008)

³ Usp. engl. total adj., cio, cjelokupan, ukupan, sav, potpun. Filipović, R. et al. *Englesko-hrvatski rječnik*. Zagreb : Školska knjiga, 2004. Str. 1171; Vidi također: totalan, -lna, -lno, lat. totus - sav, cio, čitav, cjelokupan, ukupan, posvemašnji, potpun, sveobuhvatan. Klaić, B. *Rječnik stranih riječi*. Zagreb : Nakladni zavod MH, 1990. Str. 1362.

⁴ „†116 (HAYWORTH, Kent M., The Voyage of RAD: From the Old World to the New, *Archivaria* 35 /Spring 1993/, p. 56): The concept is articulated as an 'attempt to document all aspects of historical development, seeking the records not just of officialdom or of a governing elite but of all segments of a community,' and 'combining official administrative records and related private files, architectural drawings, maps, microfilm, and other documentary forms all touching on the development of the organization or region...'. [Citing Canadian Archives, Report to the Social Sciences and Humanities Research Council of Canada (Ottawa, 1980), pp. 63-64]. U: Pearce-Moses, R. *A Glossary of Archival and Records Terminology: Total archives*.

URL: <http://www.archivists.org/glossary> (19.11.2008)

⁵ „Canadian archives also adhere to the principle of total archives. A uniquely Canadian practice, total archives means that Canadian archives acquire and preserve historical materials in all medium or form from both public and private sources. Specifically, the total archives concept has four tenets: 1. archivists should document the history of all Canadian society, not just the elite; 2. archivists should acquire all kinds of archival materials regardless of their medium or form; 3. archivists should control the entire life cycle of records from their creation to disposition; and 4. archivists should create archival networks.“ Total archives.

URL: <http://www.library.utoronto.ca/utarms/archives/fundamentals.html> (23.11.2008)

buhvatnog dokumentiranja povijesti kanadskog društva.⁶ U tom se smislu taksativno navode primjeri javnoga gradiva lokalnoga karaktera⁷ te privatnoga gradiva,⁸ koji se uzimaju u obzir i čije se pozitivno arhivističko tretiranje smatra *total archives* strategijom.

Takva praksa poznata je i primjenjuje se u novije vrijeme i u nekim drugim arhivskim sustavima izvan Kanade, ali se u skladu sa svojim kanadskim teorijskim ishodištem također naziva *total archives* strategijom. Primjenjuje se također u nekim arhivima u Britanskoj Columbiji,⁹ a njezinu primjenu u Australiji je najprije zagovarao Adrian Cunningham,¹⁰ a onda je postala i jedna od strateških opcija Australškog arhivističkog društva.¹¹

2. Hrvatska praksa sveobuhvatnog arhiva

Arhivska je služba u Hrvatskoj također svojom teorijom i praksom već duže vrijeme na tragu strategije koju označava pojam *total archives*. Naime, sveobuhvatna briga za gradivo koje nastaje na određenom području povjerena je pojedinom državnom arhivu za područje njegove teritorijalne nadležnosti. Hrvatsko arhivsko zakonodavstvo, nadzorna i akvizicijska politika, te praksa u sustavu arhivske službe Hrvatske imaju puno zajedničkih elemenata upravo s takvom kanadskom arhivističkom teorijom i praksom. Stoga se može reći kako je strategija prikupljanja arhivskoga gradiva i sveobuhvatnog dokumentiranja povijesti zajednice, kako to definira pojam *total archives* u kanadskoj arhivističkoj teoriji i praksi, prisutna u kontinuitetu i u okvirima

⁶ Usp. *Total archives*. URL: <http://aao.fis.utoronto.ca/aa/totalarchives.pdf> (26.11.2008)

⁷ „Examples of local public records include: municipal council minutes, by-laws and records of council; municipal council committee minutes and reports; municipal clerk's records (e.g. petitions); tax assessment rolls; land planning studies; maps and plans; cemetery lists; voters lists; school records; land records (e.g. instrument documents).“ *Total archives*. URL: <http://aao.fis.utoronto.ca/aa/totalarchives.pdf> (26.11.2008)

⁸ „Examples of private records include: private correspondence, research notes and manuscripts of local citizens; business records; Women's Institute Tweedsmuir Histories; records of health care institutions; records of charitable institutions and service clubs (e.g. Royal Canadian Legion branches); records of performing arts and cultural organizations; photographs and records of local photographers; local directories; fire insurance plans; local newspapers and records of media organizations; records of sports organizations; records of agricultural societies.“ *Total archives*. URL: <http://aao.fis.utoronto.ca/aa/totalarchives.pdf> (26.11.2008)

⁹ Usp. British Columbia Archival Information Network. URL: <http://aabc.bc.ca/aabc/bcguid4.html> (26.11.2008)

¹⁰ Usp. Cunningham, A. *Collecting Archives in the Next Millennium*.

URL: http://www.nla.gov.au/nla/staffpaper/acunning7.html#OLE_LINK14 (26.11.2008)

¹¹ „The ASA (Australian Society of Archivists) urges the ACT (Australian Capital Territory) to adopt the Canadian 'total archives' model which combines responsibility for managing both private and public records in one institution. In this way the ACT Archives will preserve the valuable cultural heritage of the ACT and become a resource for the whole community of the ACT.“ Submission from the Australian Society of Archivists on the ACT Government Archives Project Issues and Options Paper. URL: <http://www.archivists.org.au/submission-australian-society-archivists-act-government-archives-project-issues-and-options-paper> (26.11.2008)

hrvatske arhivske teorije i prakse, a nakon demokratskih promjena i procesa privatizacije devedesetih godina 20. stoljeća, ona tim više dobiva na značenju.

2.1. Povijesna kontekstualizacija

Arhivska je služba u Hrvatskoj, ona u civilnom i ona u crkvenom kontekstu, od srednjeg vijeka do druge polovice 18. stoljeća ponajprije imala ulogu čuvanja isprava, zakona i povlastica. Od druge polovice 18. stoljeća, u vrijeme Hrvatskog kraljevinskog vijeća (1767-1779), u Banskoj Hrvatskoj započinje sustavno odvajanje tekućeg kancelarijskoga gradiva od onoga koje ima povijesni značaj, te sređivanje i popisivanje arhiva najvažnijih grana uprave, kaptolskih arhiva i Arhiva Kraljevine. Samostalna i neovisna arhivska služba u suvremenom smislu počinje se u Hrvatskoj oblikovati od sredine 19. stoljeća osamostaljivanjem Kraljevinskog arhiva kao ustanove za čuvanje i obradu arhivskoga gradiva šire provenijencije od same uprave i javnih službi. U svijetu je u to vrijeme oblikovan novi pristup arhivskom gradivu kao sastavnom dijelu kulturne baštine neke zemlje, pa je i nova uloga Kraljevinskog arhiva išla za tim da vodi brigu o cjelovitom arhivskom gradivu koje se može smatrati hrvatskom kulturnom baštinom. Novo razdoblje arhivske službe u Hrvatskoj započinje kada je Kraljevska hrvatsko-slavonsko-dalmatinska zemaljska vlada 1870. godine donijela Zakonski članak o uredjenju zemaljskoga arkiva. U njegovoj pripremi je jednu od ključnih uloga imao Franjo Rački, koji je, između ostalog, već tada predlagao i združivanje gradiva Kaptolskog arhiva s ostalim arhivskim gradivom.¹² Novi zakon u članku 4 omogućuje „porabu arkiva za javne oblasti i pojedine ljude“. Ključnu je ulogu u tome imao Franjo Rački pripremom Pravila koja su predviđala tri osnovna vida korištenja arhivskoga gradiva: za službene svrhe, za znanstvenu upotrebu i za potrebe građana. Povjesničar Tadija Smičiklas je na temelju tog Zakona ishodio od Zemaljske vlade dozvolu za rad studenata u Arhivu. Kada je Kraljevski zemaljski arhiv 1899. godine počeo izdavati i svoje glasilo *Vjestnik kraljevskog hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva*, stekli su se uvjeti za širenje organiziranog, sustavnog i stručno utemeljenog arhivskog djelovanja. Krajem 19. i početkom 20. stoljeća u Arhiv su preuzete i cjeline značajnoga gradiva vojnih ustanova i pojedinih županija, a 1913. dovršena je i zgrada namjenski građena za Sveučilišnu knjižnicu i Zemaljski arhiv, u kojoj i danas djeluje kao Hrvatski državni arhiv. Sve je to na neki način bilo i na tragu sličnih općih nastojanja u Monarhiji koja su organizirano započela osnivanjem Središnje komisije za istraživanje i očuvanje umjetničkih i povijesnih spomenika, u Beču 1873. godine. Ta je komisija diljem Monarhije popisivala i arhivsko gradivo: fondove općina, župa i različitih drugih stvaratelja iz domene javnog sektora, ali i privatnih imatelja. Od 1923. godine Arhiv kao samostalna ustanova odvojena od uprave djeluje pod nazivom Kraljevskog državnog arhiva. U Arhiv je u 20. stoljeću iz Mađarske preneseno i gradivo više hrvatskih samostana iz razdoblja od 13. do 18. stoljeća, koje je nakon ukinuća crkvenih redova za vrijeme Josipa II. 1786. godine bilo predano Ugarskoj dvorskoj komori. U vremenu između dva svjetska rata, za razvoj arhivske službe u Hrvatskoj osobito su bili zaslužni Emilij Laszowski u prikupljanju arhivskoga gradiva te Josip Nagy u pokretanju cijelog niza važnih pitanja za daljnji razvoj i organizaciju arhivske službe u Hrvatskoj. Ipak,

¹² Usp. Stulli B. *Zakon o uredjenju Zemaljskog arhiva u Zagrebu iz god. 1870.* U: Stulli, B. *Arhivistika i arhivska služba : Studije i prilozi.* Zagreb : Hrvatski državni arhiv, 1997. Str. 78-97 (ovdje str. 86).

stvarne promjene u smislu početka sustavno usmjerene sveobuhvatne brige za arhivsko gradivo bilo koje provenijencije, na našim su prostorima nastupile tek nakon Drugog svjetskog rata, kad je arhivska služba najprije intenzivno bila zauzeta oko preuzimanja, zapravo spašavanja arhivskoga gradiva ili barem ostataka velikih količina upravne i druge dokumentacije razne provenijencije koja se do Drugog svjetskog rata najčešće čuvala kod samih stvaratelja. Stoga su zbog aktualne potrebe urgentne brige za arhivsko gradivo kod imatelja te zbog njegovog stručnog odabiranja i primopredaje u arhivska spremišta, najprije u pojedinim gradovima osnivana područna arhivska spremišta Državnog arhiva u Zagrebu, a onda su ona vremenom stekla uvjete za svoje prerastanje u samostalne ustanove.¹³

Proces stvaranja osnovne strukture arhivske djelatnosti u Hrvatskoj, osamostaljivanjem dotadašnjih područnih arhivskih spremišta kao samostalnih arhiva i osnivanje novih, započeo je u drugoj polovici četrdesetih, a završio početkom šezdesetih godina 20. stoljeća. Daljnje povremeno osnivanje novih ustanova u skladu s područnim potrebama nastavljeno je do danas. Tako ustrojena mreža državnih arhiva¹⁴ je praktično jedina redovna arhivska djelatnost u Hrvatskoj koja ima svoju područnu i stvarnu nadležnost. Uz nju još postoje pojedini specijalni ili privatni, korporacijski i vjerski arhivi. Ona, dakle, u organiziranom javnom arhivskom djelovanju predstavlja funkcionalni unikum. Stoga, bez obzira na pridjev „državni“ u nazivu, ona ima višerazinski karakter: državni, regionalni i lokalni, a njezina organizirana briga, koju poduzima putem Ministarstva kulture, Hrvatskog arhivskog vijeća, matičnog Hrvatskog državnog arhiva, pojedinih područnih državnih arhiva i stručnih društava, usmjerena je na arhivsko gradivo bilo koje provenijencije, kao kompleksnu memoriju naroda i države. Takva složena briga podrazumijevala je i podrazumijeva također sve ono što u razvojnom i oblikovnom smislu treba poduzimati kako bi arhivi i njihovi djelatnici na što bolji i prikladniji način ispunili odgovornu ulogu koju imaju i ostvarili očekivani učinak.¹⁵

Povijest razvitka pojma i uloge arhiva u hrvatskim krajevima imala je, dakle, put sličan onom u drugim zemljama. Taj je put bio usko povezan s ulogom i značenjem arhivskoga gradiva u društvenom životu, od dokumenata važnih za dokazivanje prava, povlastica i obveza, preko opsluživanja sustava uprave i administracije do brižnog odabiranja arhivskoga gradiva kao izvora od trajnoga značenja za znanstvena

¹³ Usp. Kolanović, J. *Arhivi u Socijalističkoj Republici Hrvatskoj*. U: *Arhivski fondovi i zbirke u SFRJ : SR Hrvatska*. Zagreb : Savez Arhivskih radnika Jugoslavije, 1984. Str. 11-37. Vidi također: Stulli B. *Zakon o uređenju Zemaljskog arhiva u Zagrebu iz god. 1870*. U: Stulli, B. *Arhivistika i arhivska služba : Studije i prilozi*. Zagreb : Hrvatski državni arhiv, 1997. Str. 78-97; Pandžić, M. *Arhivi i pismohrane u doba Hrvatskog kraljevskog vijeća (1767-1779)*. Zagreb : Hrvatski državni arhiv, 2005; Klasinc, P. P. *Arhivi v SR Sloveniji*. U: *Arhivski fondovi i zbirke u SFRJ : SR Slovenija*. Beograd : Savez arhivskih radnika Jugoslavije, 1984. Str. 9-16; Hrvatski državni arhiv.

URL: <http://www.arhiv.hr> (25.11.2008)

¹⁴ Najprije su do 1990. godine djelovali kao historijski arhivi, potom do donošenja novog Zakona pod nazivom povijesnih arhiva, a otada do danas djeluju kao državni arhivi s definiranom teritorijalnom i stvarnom nadležnošću u skladu sa Zakonom o arhivskom gradivu i arhivima (NN 105/97).

¹⁵ Usp. Kušen, D. *Arhivi i mogućnost njihova udjela u odgoju za društveno-povijesnu odgovornost* (2005).

URL: <http://www.had-info.hr/dubrovnik2005/Referat%20Kušen.pdf> (23.11.2008)

istraživanja.¹⁶ U svim je tim razvojnim etapama arhivsko gradivo uvijek imalo primarno utilitarnu funkciju. Međutim, u svijesti suvremenog čovjeka, uvelike oblikovanoj prednostima i nedostacima globalnog pristupa svijetu i povijesti, arhivsko gradivo dobiva i novu globalnu hereditarnu dimenziju. Tako se i ono počinje percipirati kao dio vrijedne svjetske kulturne baštine na svim razinama, od globalne do lokalne. Ključnu ulogu u stvaranju takve percepcije na globalnom planu imala su zajednički koordinirana nastojanja Međunarodnog arhivskog vijeća i UNESCO-a započeta 1975. godine i intenzivno nastavljena do danas. Poseban problem, također povezan s tom temom je i zaštita, povrat i razmjena arhivske baštine koja je bila predmet međunarodnih sporova u 20. stoljeću.¹⁷ Pristup međunarodne zajednice arhivskoj baštini temelji se na konceptu svjetske kulturne baštine koji je bio polazište Haške konvencije iz 1954. godine, a koji i danas zahtijeva kontinuirani zaštitnički pristup kulturnim dobrima svakoga pojedinog naroda i države.

U sustavu zaštite kulturne baštine općenito, pa onda i kod zaštite arhivske baštine, važna je njegova valorizacija i kategorizacija. Jedna od etapa u tom procesu u hrvatskom okruženju bio je i vrijedan pokušaj valorizacije i kategorizacije arhivskoga gradiva što ga je priredio Bernad Stulli i objavio 1977. godine.¹⁸ Percipiranje arhivskoga gradiva kao dijela ukupne svjetske kulturne baštine podrazumijeva sve one razvojne inačice tradicionalnog utilitarnog tretiranja arhivskoga gradiva, ali istovremeno i bez posebne definicije i naglaska podrazumijeva također sadržaj i značenje *total archives* strategije. Ona, naime, preporučuje sveobuhvatno dokumentiranje povijesnog razvitka i svih područja života jedne zajednice i želi takav sveobuhvatni trag jednog vremena očuvati i prenijeti budućim naraštajima kao vrijednu duhovnu i materijalnu baštinu. Razmjenom pojedinačnih iskustava i znanja na međunarodnom planu, radala se također ideja o mogućim jedinstvenim međunarodnim smjernicama koje bi pomogle prožimanju arhivskih teorija i ujednačavanju arhivske prakse u različitim zemljama i krajevima svijeta. Tom procesu uvelike pridonosi djelovanje Međunarodnog arhivskog vijeća.¹⁹

2.2. Razvijanje jedinstvene teorije i prakse

Pod utjecajem svjetskih kretanja arhivske teorije i prakse, uvelike uvjetovana novim društveno-političkim okolnostima sa svim prednostima i manjkavostima, u zemljama nove poslijeratne Jugoslavije, pa tako i u Hrvatskoj, počinje se provoditi jedinstvena akvizicijska politika i primjenjivati jedinstvene smjernice za obradu i opis arhivskoga gradiva.

¹⁶ Usp. Stulli, B. *Arhivi. Pojam i uloga arhiva*. U: *Priručnik iz arhivistike*. Stulli, B. (ur.). Zagreb : Savez društava arhivskih radnika Jugoslavije, 1977. Str. 14-16. Vidi također: Stulli, B. *Arhivi*. U: *Arhivistika i arhivska služba : Studije i prilozi*. Str. 350-356.

¹⁷ Usp. Stulli, B. *Arhivska baština u novoj akciji UNESCO-a*. U: *Arhivistika i arhivska služba : Studije i prilozi*. Str. 337-349.

¹⁸ Usp. Stulli B. *Valorizacija i kategorizacija arhivske građe*. U: *Arhivistika i arhivska služba : Studije i prilozi*. Str. 365-384.

¹⁹ Više o Međunarodnom arhivskom vijeću (*International Council on Archives*) i njegovu djelovanju vidi na službenom web portalu. International Council on Archives. URL: <http://www.ica.org> (25.11.2008)

Objavljivanjem *Arhivske čitanke*,²⁰ koju je priredio Josip Buturac,²¹ započinje proces stručnog obrazovanja i osposobljavanja djelatnika u arhivskim ustanovama na području tadašnje zajedničke države. Na poticaj Savezne konferencije arhivista, održane u Beogradu od 10. do 12. svibnja 1949. godine, Državni arhiv u Zagrebu je objavio *Arhivsku čitanku* kao priručnik za obavljanje arhivske službe. Kao dugogodišnji poznavatelj arhivske problematike, stručnjak i znanstvenik Josip Buturac priredio je taj prvi arhivski priručnik u nas kao kompilaciju stručnih članaka iz više knjiga i priručnika uglavnom stranih priznatih arhivskih stručnjaka.

Iz Predgovora i Uvoda u arhivistiku razvidna je već tada zacrtana smjernica koja implicite odražava strategiju oblikovanja *sveobuhvatnog arhiva*. Naime, slijed mnogih pogrešnih postupaka s arhivskim gradivom različitih stvaratelja i razina u prošlosti, njegovim namjernim i nenamjernim uništavanjem, novoustrojena organizirana arhivska služba je smatrala neophodnim da se putem organizirane nadzorne službe državnih arhiva provede strategija očuvanja arhivskoga gradiva svih provenijencija i na svim razinama koje će moći očuvati koliko-toliko cjelovitu memoriju o povijesnom razvitku svih područja života zajednice, a ne samo o državnoj upravi i administraciji.²² Na tom su tragu i Odluka nove vlasti o zaštiti kulturnih spomenika²³ iz 1945. godine i Naredba o privremenom osiguranju arhiva od 12. ožujka 1948. godine. Tako se u ovoj Naredbi u čl. 2 izrijekom navodi: *Pod arhivima bivših državnih i samoupravnih ustanova razumijevaju se arhivi državnih nadležstava, banovinski, okružni, kotarski, gradski, općinski, sudski, školski i sl.; arhivi imovnih, zdravstvenih, školskih i crkvenih općina, zemljišnih i urbarijalnih zajednica i sl.*²⁴

U istoj Naredbi se u čl. 3 donosi i daljnja specifikacija arhiva koja uključivo upućuje na oblikovanje takve skrbi za arhivsko gradivo i obuhvaća široki spektar u smislu suvremene strategije *sveobuhvatnog arhiva*: *Pod arhivima društava, udruženja i drugih pravnih osoba, kao i pojedinaca razumijevaju se arhivi prosvjetnih, naučnih, kulturnih, muzičkih, pjevačkih i drugih umjetničkih društava i sl.; arhivi zadruga, trgovačkih obrtničkih i drugih staleških udruženja, banaka, poduzeća, tvornica; arhivi i spisi pojedinih istaknutih ličnosti i sl.*²⁵

U tom smislu se započela provoditi i dalje se provodila politika nadzora, kao i akvizicijska politika na području Jugoslavije sve do demokratskih promjena i državnog osamostaljenja pojedinih republika. Istovremeno, arhivska je djelatnost provo-

²⁰ Buturac, J. (prir.) *Arhivska čitanka*. Zagreb : Državni arhiv u Zagrebu, 1950.

²¹ Josip Buturac (1905-1993) bio je crkveni povjesničar, profesor crkvene povijesti na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu, pastoralni djelatnik u Zagrebačkoj nadbiskupiji, istaknuti hrvatski kulturni djelatnik i viši arhivist u Državnom arhivu u Zagrebu. Autor je brojnih studija i monografija iz crkvene povijesti. Usp. *Hrvatski leksikon*. Sv. I. Zagreb : Naklada Leksikon d.o.o., 1996.

²² Usp. Buturac. *Arhivska čitanka*. Str. 16-18.

²³ Isto, str. 159-160.

²⁴ Naredba o privremenom osiguranju arhiva. *Službeni list*. 25(1948). Vidi također: Buturac. *Arhivska čitanka*. Str. 280; *Arhivi i arhivsko gradivo : Zbirka pravnih propisa 1828-1997*. Rastić, M. (ur.). Zagreb : Hrvatski državni arhiv, 1998. Str. 85.

²⁵ Isto.

đena u skladu sa saveznim i republičkim zakonima i njihovim provedbenim propisima.²⁶

Strategija sveobuhvatnog arhiva je prepoznatljiva i u hrvatskoj stručnoj arhivističkoj literaturi objavljuvanoj u drugoj polovici 20. stoljeća. Arhiv Hrvatske je u okviru pokrenutog niza priručnika i udžbenika za stručno usavršavanje arhivskih djelatnika najprije 1966. godine objavio priručnik autora Stjepana Bačića i Josipa Buturca *Kroz historiju pisanog dokumenta*, u kojem se obrađuju osnovna pitanja o arhivskom gradivu i pomoćnim povijesnim znanostima.²⁷ Sljedeća objavljena knjiga toga niza bio je priručnik Ivana Beuca, *Povijest institucija državne vlasti u Hrvatskoj (1527-1945)*, koji za navedeno razdoblje daje detaljan pregled povijesnog razvitka uprave i sudstva u hrvatskim zemljama.²⁸ Za poznavanje povijesti, razvitka i značenja vjerskih ustanova u hrvatskim zemljama, djelatnicima u arhivima osobito dobro došla je sljedeća knjiga toga niza, *Povijest uprave vjerskih organizacija u Hrvatskoj od X-XX stoljeća*, autora Josipa Buturca.²⁹ Navedene temeljne publikacije i one koje su kasnije objavljivane, kao i stručni radovi u periodikama i zbornicima stručnih skupova,³⁰ svjedoče kako je organizirana arhivska služba u Hrvatskoj, u vidu strategije sveobuhvatnog arhiva, arhivsko gradivo različite provenijencije kontinuirano smatrala važnim segmentima integralne arhivske baštine u Hrvatskoj.

Sveobuhvatnost brige za arhivsko gradivo u Hrvatskoj, ali i na cijelom prostoru tadašnje zajedničke države, vidljiva je i iz klasifikacijskog sustava razvrstavanja arhivskih fondova i zbirki u Jugoslaviji koji je primijenjen na fondove i zbirke u Hrvatskoj u izdanju *Arhivski fondovi i zbirke u SFRJ, SR Hrvatska*, objavljenom 1984. godine.³¹ Prema njemu je arhivsko gradivo bilo razvrstano u tri cjeline, a prva cjelina na devet skupina, kako je vidljivo iz donje tablice.³²

²⁶ Kao prvi arhivski zakon na saveznoj razini donesen je 1950. godine Opći zakon o državnim arhivima, a 1964. godine donosi se novi Opći zakon o arhivskoj građi. Međutim, djelovanje arhivske službe u Hrvatskoj bilo je na republičkoj razini regulirano najprije 1962. godine donošenjem Zakona o zaštiti arhivske građe i arhivima, a onda su 1965. godine uslijedile njegove izmjene i dopune te objava pročišćenog teksta novog republičkog Zakona o zaštiti arhivske građe i arhivima. Sljedeći republički Zakon o zaštiti arhivske građe i arhivima iz 1978. doživio je svoje izmjene i dopune 1986. godine te bio na snazi i nakon demokratskih promjena i osamostaljenja Republike Hrvatske, sve do donošenja novog Zakona o arhivskom gradivu i arhivima 1997. godine. Za sve zakone i provedbene propise koji su objavljivani u tom razdoblju u više službenih glasila na različitim razinama vidi: *Arhivi i arhivsko gradivo : Zbirka pravnih propisa 1828-1997*.

²⁷ Usp. Bačić, S., Buturac, J. *Kroz historiju pisanog dokumenta*. Zagreb : Arhiv Hrvatske, 1966.

²⁸ Beuc, I. *Povijest institucija državne vlasti u Hrvatskoj (1527-1945)*. Zagreb : Arhiv Hrvatske, 1969. Istu tematiku je s izmjenama i dopunama autor objavio u: Beuc, I. *Povijest institucija državne vlasti Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije : pravno-povijesne studije*. Zagreb : Pravni fakultet, Centar za stručno usavršavanje i suradnju s udruženim radom, 1985.

²⁹ Usp. Buturac, J. *Povijest uprave vjerskih organizacija u Hrvatskoj od X-XX stoljeća*. Zagreb : Arhiv Hrvatske, 1970.

³⁰ Usp. *Arhivski vjesnik*; pojedini časopisi koji izlaze u izdanju područnih arhiva; zbornici stručnih arhivističkih savjetovanja i kongresa arhivista u organizaciji Hrvatskog arhivističkog društva.

³¹ Usp. Kolanović, J. *Arhivi u Socijalističkoj Republici Hrvatskoj*. U: *Arhivski fondovi i zbirke u SFRJ : SR Hrvatska*. Zagreb : Savez Arhivskih radnika Jugoslavije, 1984. Str. 11-37.

³² Usp. *Arhivski fondovi i zbirke u SFRJ : SR Hrvatska*. Beograd : Savez arhivskih radnika Jugoslavije, 1984. Str. 46-48.

U kontinuitetu sveobuhvatne brige za stvaratelje i gradivo razne provenijencije, arhivska se služba u Hrvatskoj razvijala i nadalje. Nakon političkih i gospodarskih promjena devedesetih godina 20. stoljeća, danas je arhivska služba u Hrvatskoj ustrojena kao mreža državnih arhiva područnog karaktera³³ kojima su na čelu Hrvatsko arhivsko vijeće i Hrvatski državni arhiv, kao matični arhiv i središnja stručna i znanstveno-istraživačka ustanova na području arhivske teorije i prakse. Svi ostali arhivi u mreži državnih arhiva u Hrvatskoj su arhivi općeg tipa i prikupljaju, obrađuju i daju na korištenje gradivo svih stvaratelja koje može dokumentirati život i povijesni razvoj područja koje taj arhiv svojom teritorijalnom nadležnošću pokriva. Prema važećoj razredbi arhivskih fondova i zbirki, objavljenoj 2006. godine, arhivsko je gradivo razvrstano u petnaest skupina.

Ukoliko usporedimo klasifikaciju arhivskih fondova i zbirki iz 1984. godine s razredbom iz 2006. godine,³⁴ očito je kako arhivska služba u Hrvatskoj tijekom druge polovice 20. stoljeća ima kontinuitet sveobuhvatne brige i akvizicijske politike za arhivsko gradivo najrazličitije provenijencije i da se takva praksa nastavlja i u 21. stoljeću.

Želimo li stvar obuhvatiti cjelovito, pa promotrimo kontinuitet razvoja arhivske službe i njezinog djelovanja u drugoj polovici 20. i početkom 21. stoljeća,³⁵ možemo zaključiti kako su stanje i potrebe uvjetovali takvo usmjeravanje djelovanja da je u praksi prepoznatljiva kontura upravo one ideje koja se može definirati strategijom *sveobuhvatnog arhiva*. Naime, na regionalnom planu sveobuhvatna briga za gradivo različite provenijencije koje nastaje na određenom području povjerena je pojedinom područnom državnom arhivu za područje njegove teritorijalne nadležnosti. S druge strane, na nacionalnom planu ista je briga, ali za gradivo od nacionalnog značenja, povjerena Hrvatskom državnom arhivu. Stoga se može reći kako je strategija prikupljanja arhivskoga gradiva i dokumentiranja povijesti zajednice na sveobuhvatan način, kako to definira upravo pojam *total archives* u kanadskoj arhivističkoj teoriji i praksi, prisutna u kontinuitetu i u okvirima hrvatske arhivske teorije i prakse već preko pola stoljeća.³⁶

³³ Danas je u sustavu organizirane arhivske službe državnih arhiva u Hrvatskoj, osim Hrvatskog državnog arhiva kao matične ustanove, još 18 područnih državnih arhiva koji su ravnomjerno raspoređeni po Hrvatskoj (u pravilu u sjedištima županija): Bjelovar, Dubrovnik, Gospić, Karlovac, Križevci, Osijek, Pazin, Rijeka, Sisak, Slavonski Brod, Split, Šibenik, Štrigova, Varaždin, Virovitica, Vukovar, Zadar i Zagreb.

³⁴ Usp. Pavliček, V. Pregled arhivskih fondova i zbirki Republike Hrvatske : rad na prikupljanju i obradi podataka. *Arhivski vjesnik* (Zagreb). 50(2007), str. 15-19.

³⁵ Usp. Čosić, S. *Arhivska služba u Republici Hrvatskoj*. U: *Pregled arhivskih fondova i zbirki Republike Hrvatske*. Kolanović, J., Pavliček, V. (ur.). Zagreb : Hrvatski državni arhiv, 2006. Str. XVII-XXVI.

³⁶ Usp. Kušen, D. „*Total archives*“ strategija u teoriji i praksi. U: *Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja : Zbornik referatov dopolnilnega izobraževanja s področij arhivistike, dokumentalistike in informatike v Radencih 25-27. marec 2009*. Maribor : Pokrajinski arhiv Maribor, 2009. Str. 105-117. Vidi također isti članak u reprintu: Kušen, D. *Total archives* strategija - teorija i praksa. *Arhivska praksa* (Tuzla). 11, 12(2009), str. 392-404.

PREGLED IZ 1984. GODINE	PREGLED IZ 2006. GODINE
A. Arhivski fondovi državnih organa, ustanova, organizacija i drugih institucija	
A.1. Uprava i javne službe	A. Uprava i javne službe
A.2. Pravosuđe	B. Pravosuđe
A.3. Vojne jedinice, ustanove i organizacije	C. Vojne jedinice, ustanove i organizacije
A.4. Prosvjetne, kulturne i znanstvene ustanove	D. Odgoj i obrazovanje
	E. Kultura, znanost i informiranje
A.5. Socijalne i zdravstvene ustanove	F. Zdravstvo i socijalne ustanove
A.6. Gospodarstvo i bankarstvo	G. Gospodarstvo i bankarstvo
A.7. Društveno-političke organizacije, društva i udruženja	H. Političke stranke, društveno-političke organizacije i sindikati
	I. Društva, udruge, udruženja
A.8. Vjerske zajednice	J. Vjerske ustanove
B. Obiteljski i osobni arhivski fondovi	K. Vlastelinski, obiteljski i osobni arhivski fondovi
C. Zbirke	L. Zbirke izvornog arhivskog gradiva
	M. Zbirke dopunskih preslika arhivskog gradiva
A.9. Ostalo	N. Filmski zapisi
	O. Zvučni zapisi

Tablica 1: Klasifikacija fondova i zbirke iz 1984. i razredba iz 2006. - usporedba.

Sveobuhvatnost tradicionalne i suvremene brige za hrvatsku arhivsku baštinu prepoznatljiva je kako s obzirom na stvaratelje tako i s obzirom na imatelje arhivskoga gradiva. Štoviše, uočljiv napredak tog kontinuiteta vidi se na temelju usporedbe broja i stanja arhivskih fondova i zbirke u nacionalnim okvirima i u pojedinim arhivima u različitim razdobljima; stanje i broj fondova i zbirke registriranih u Pregledu iz 1984. godine,³⁷ i novim stanjem i brojem fondova i zbirke registriranih u Pregledu iz 2006. godine.³⁸

Očito je kako je hrvatska arhivska služba, primjereno stvarnom stanju, velikim potrebama i ograničenim mogućnostima, ipak nastojala razvijati vlastitu teoriju i praksu i oblikovati vlastitu strategiju djelovanja, a ona je sukladna upravo strategiji sveobuhvatnog arhiva. To se može prepoznati i usporedbom dosadašnje hrvatske strategije sveobuhvatnog arhiva i principa kanadske *total archives* strategije.

³⁷ Usp. *Arhivski fondovi i zbirke u SFRJ : SR Hrvatska*. Beograd : Savez arhivskih radnika Jugoslavije, 1984.

³⁸ Usp. *Pregled arhivskih fondova i zbirke Republike Hrvatske*. Kolanović, J., Pavliček, V. (ur.). Zagreb : Hrvatski državni arhiv, 2006.

Hrvatska strategija sveobuhvatnog arhiva		Principi <i>total archives</i> strategije	
A	Sveobuhvatni klasifikacijski sustavi za arhivske fondove i zbirke.	1	„Arhivisti moraju dokumentirati povijest cjelokupnoga kanadskoga društva, a ne samo njegove elite.“
B	Nastojanja, rasprave, skupovi i obrazovanje u vezi s tradicionalnim i suvremenim oblicima medija i zapisa.	2	„Arhivisti moraju preuzimati sve vrste arhivskoga gradiva, bez obzira o kojem se nosaču ili obliku zapisa radilo.“
C	Strategija djelovanja odjela za nadzor i zaštitu gradiva izvan arhiva - vanjskih službi - nadzor nastajanja, vrednovanja, odabiranja, izlučivanja, akvizicijske politike arhiva.	3	„Arhivisti moraju nadzirati cjelokupni životni ciklus zapisa od njihova nastanka do krajnjeg postupka.“
D	Povezanost arhiva u jedinstvenu mrežu koja objedinjuje arhivske postupke od lokalne do nacionalne razine.	4	„Arhivisti moraju stvarati arhivsku mrežu.“

Tablica 2: Usporedba strategije djelovanja.

3. Suvremene smjernice

U okviru MATRA projekta: Administrativna i upravna reforma hrvatske arhivske službe,³⁹ Eric Ketelaar je analizirao hrvatsko arhivsko zakonodavstvo i također prepoznao važne elemente koji djelovanje arhivske službe u Hrvatskoj smještaju u kontekst kanadske *total archives* strategije. U tom smislu on vidi potrebu ponovnog razmatranja granice između javnog i privatnog arhivskoga gradiva, a jedno i drugo vidi kao dijelove šireg konteksta. U kontekstu očuvanja cjelovite memorije, privatno gradivo nadopunjuje i podupire javno i *vice versa*.⁴⁰ Iz perspektive suvremene potrebe za stvaranjem središnjih baza podataka koje bi sveobuhvatno pomagale u poznavanju i razumijevanju gradiva u arhivima i izvan njih, Ketelaar citira i Izvješće o arhivima u proširenoj Europskoj Uniji (*Report on archives in the enlarged European Union*): *Memorija društva ne nalazi se samo u arhivskim službama (servisima), već i na središnjem računalu mreže, stvarajući okvire lokalnih, regionalnih i nacionalnih memorija i povijesti, ali također povijesti i identiteta političkih, religijskih i drugih društvenih grupa, kao i živih povijesti pojedinaca i obitelji. Ljudi surađuju u prikupljanju, čuvanju, opisivanju i obogaćivanju kulturnih memorija. U ovakvim kooperativnim zajednicama uloga arhivista 21. stoljeća razvit će se u ulogu posrednika i suoblikovatelja kulturnih memorija.*⁴¹

³⁹ MATRA projekt: Administrativna i upravna reforma hrvatske arhivske službe, provoden je u suradnji Hrvatskog državnog arhiva i Ministarstva kulture RH, s Nacionalnim arhivom Kraljevine Nizozemske i nizozemskim ministarstvima nadležnim za područja kulture i unutarnjih poslova.

⁴⁰ Ketelaar, E. Hrvatsko arhivsko zakonodavstvo i praksa: između sna i jave. *Arhivski vjesnik* (Zagreb). 51(2008), str. 134.

⁴¹ Prijevod iz: *Report on archives in the enlarged European Union*. European Communities, Luxembourg 2005. 129. URL: http://ec.europa.eu/transparency/archival_policy/docs/arch/reportarchives.pdf. (19.11.2008). Vidi također: Ketelaar, E. Hrvatsko arhivsko zakonodavstvo i praksa: između sna i jave. *Arhivski vjesnik* (Zagreb). 51(2008), str. 129-148.

U redovitom djelovanju sustava državnih arhiva u Hrvatskoj prepoznaju se danas dva lica jedne te iste ustanove, jedno okrenuto prošlosti, a drugo budućnosti. Ona su jednako prepoznatljiva u nastojanjima službe zaštite i nadzora nad gradivom izvan arhiva, kao i sustava stručne obrade, čuvanja i korištenja arhivskoga gradiva unutar arhiva. Naime, arhivi su u redovitom izvršavanju svoje funkcije istovremeno okrenuti i prošlosti i budućnosti. S jedne strane je okrenutost prošlosti prepoznatljiva kroz nadzornu i akvizicijsku politiku koja omogućava trajni prirast arhivskoga gradiva kao arhivske baštine koja je u prošlosti nastala, odabrana i sačuvana da se preuzme u arhiv i stavi na raspolaganje korisnicima. S druge strane, je okrenutost budućnosti prepoznatljiva u trajnom nadzoru nad zapisima koji nastaju danas kako bi stručnim upravljanjem i zaštitom ostali trajna memorija o sadašnjim ljudima i događajima za budućnost.⁴²

4. Zaključak

Pred arhivskom je strukom u svakom prostoru i vremenu, pa tako i u Hrvatskoj danas, zadaća upravljanja arhivskim gradivom. Ta se zadaća odnosi jednako i na gradivo u nastajanju i na gradivo u arhivima, na ono u regionalnim i ono u nacionalnim okvirima, na ono u javnom i ono u privatnom sektoru. Bogato iskustvo tradicije i nove suvremene spoznaje, a nadasve sve brojnija pitanja i nedoumice u vezi s novim vrstama zapisa i medija, zahtijevaju da strategija upravljanja arhivskim gradivom bude jedinstvena. Štoviše, jedinstvena strategija upravljanja arhivskim gradivom čini se kao *conditio sine qua non* (uvjet bez kojega se ne može) za stvaranje *sveobuhvatnog arhiva* u nacionalnim i međunarodnim okvirima.

Međutim, koliko god državni arhivi u Hrvatskoj činili jedinstvenu mrežu i koliko god ta mreža omogućavala jedinstveni oblik djelovanja, to se jedinstvo u nekim segmentima djelovanja ne prepoznaje. Poglavito se ne prepoznaje u strategiji jedinstvenog usmjeravanja djelovanja službi zaštite i nadzora nad gradivom izvan arhiva, niti u strategiji aktualnog oblikovanja akvizicijske politike. Vrijedni i cijenjeni pokušaji kojima pojedini stručni djelatnici vanjskih službi iz Hrvatskog državnog arhiva i područnih arhiva nastoje nadomjestiti nedostatak jasno definirane jedinstvene strategije, ostaju na razini manje ili više uspješnih pokušaja. Očito je da su uzroci tomu u nepostojanju središnjeg mehanizma oblikovanja i provođenja jedinstvene politike djelovanja. Pojedini državni arhivi su stoga u tim pitanjima uglavnom prepušteni vlastitim procjenama koje umnogome ovise o trenutnim mogućnostima i potrebama, te prostornim i drugim kapacitetima. Ponajmanje se, dakle, oblikuje utemeljena i načelna strategija nadzorne i akvizicijske politike koja bi onda zahtijevala ostvarivanje točno definiranih uvjeta za njezino uspješno provođenje, a ne obrnuto.

Ipak, prepoznati elementi dosadašnje dugoročne strategije djelovanja arhivske službe u Hrvatskoj, kao i argumenti koji su u ovom radu osobito naglašeni, upućuju na vrijednost nastavljanja takve strategije kao nacionalne teorije i prakse u kreiranju i provođenju obrazovne, nadzorne i akvizicijske politike arhiva u Hrvatskoj. Oni, međutim, daju naslutiti kako bi bilo vrijedno u suvremenoj hrvatskoj arhivskoj teoriji

⁴² Usp. Kolanović, J. Okrenutost arhiva prošlosti i budućnosti. *Grada i prilozi za povijest Dalmacije* (Split). 18(2002), str. 22.

inaugurirati upravo pojam *sveobuhvatnog arhiva* kojim bi se označila opisana dugogodišnja hrvatska strategija arhivskog djelovanja.

Literatura

- Arhivi i arhivsko gradivo : Zbirka pravnih propisa 1828-1997.* Rastić, M. (ur.). Zagreb : Hrvatski državni arhiv, 1998.
- Arhivski fondovi i zbirke u SFRJ : SR Hrvatska.* Beograd : Savez arhivskih radnika Jugoslavije, 1984.
- Arhivski fondovi i zbirke u SFRJ : SR Slovenija.* Beograd : Savez arhivskih radnika Jugoslavije, 1984.
- Bačić, S., Buturac, J. *Kroz historiju pisanog dokumenta.* Zagreb : Arhiv Hrvatske, 1966.
- Beuc, I. *Povijest institucija državne vlasti Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije : pravnopovijesne studije.* Zagreb : Pravni fakultet, Centar za stručno usavršavanje i suradnju s udruženim radom, 1985.
- Beuc, I. *Povijest institucija državne vlasti u Hrvatskoj (1527-1945).* Zagreb : Arhiv Hrvatske, 1969.
- British Columbia Archival Information Network. URL: <http://aabc.bc.ca/aabc/bcguid4.html> (26.11.2008)
- Buturac, J. (prir.) *Arhivska čitanka.* Zagreb : Državni arhiv u Zagrebu, 1950.
- Buturac, J. *Povijest uprave vjerskih organizacija u Hrvatskoj od X-XX stoljeća.* Zagreb : Arhiv Hrvatske, 1970.
- Cunningham, A. *Collecting Archives in the Next Millenium.* URL: http://www.nla.gov.au/nla/staffpaper/acunning7.html#OLE_LINK14 (26.11.2008)
- Ćosić, S. *Arhivska služba u Republici Hrvatskoj. U: Pregled arhivskih fondova i zbirke Republike Hrvatske.* Kolanović, J., Pavliček, V. (ur.). Zagreb : Hrvatski državni arhiv, 2006. Str. XVII-XXVI.
- Filipović, R. et al. *Englesko-hrvatski rječnik.* Zagreb : Školska knjiga, 2004.
- Hrvatski državni arhiv. URL: <http://www.arhiv.hr> (25.11.2008)
- Hrvatski leksikon.* Sv. I. Zagreb : Naklada Leksikon d.o.o., 1996.
- International Council on Archives. URL: <http://www.ica.org> (25.11.2008)
- Ketelaar, E. Hrvatsko arhivsko zakonodavstvo i praksa: između sna i jave. *Arhivski vjesnik* (Zagreb). 51(2008), str. 129-148.
- Klaić, B. *Rječnik stranih riječi.* Zagreb : Nakladni zavod MH, 1990.
- Klasinc, P. P. *Arhivi v SR Sloveniji. U: Arhivski fondovi i zbirke u SFRJ : SR Slovenija.* Beograd : Savez arhivskih radnika Jugoslavije, 1984. Str. 9-16.
- Kolanović, J. *Arhivi u Socijalističkoj Republici Hrvatskoj. U: Arhivski fondovi i zbirke u SFRJ : SR Hrvatska.* Zagreb : Savez Arhivskih radnika Jugoslavije, 1984. Str. 11-37.
- Kolanović, J. Okrenutost arhiva prošlosti i budućnosti. *Građa i prilozi za povijest Dalmacije* (Split). 18(2002), str. 17-27.
- Kušen, D. *Total archives* strategija - teorija i praksa. *Arhivska praksa* (Tuzla). 11, 12(2009), str. 392-404.
- Kušen, D. „*Total archives*“ strategija u teoriji i praksi. U: *Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja : Zbornik referatov dopolnilnega*

izobražavanja s područij arhivistike, dokumentalistike in informatike v Radencih 25-27. marec 2009. Maribor : Pokrajinski arhiv Maribor, 2009. Str. 105-117.

Kušen, D. *Arhivi i mogućnost njihova udjela u odgoju za društveno-povijesnu odgovornost* (2005).

URL: <http://www.had-info.hr/dubrovnik2005/Referat%20Kušen.pdf> (23.11.2008)

Millar, L. Discharging our Debt : The Evolution of the total archives Concept in English Canada. *Archivaria*. 46(1998).

URL: <http://journals.sfu.ca/archivar/index.php/archivaria/article> (23.11.2008)

Naredba o privremenom osiguranju arhiva. *Službeni list*. 25(1948).

Pandžić, M. *Arhivi i pismohrane u doba Hrvatskog kraljevskog vijeća (1767-1779)*. Zagreb : Hrvatski državni arhiv, 2005.

Pavliček, V. Pregled arhivskih fondova i zbirki Republike Hrvatske : rad na prikupljanju i obradi podataka. *Arhivski vjesnik* (Zagreb). 50(2007), str. 15-19.

Pearce-Moses, R. *A Glossary of Archival and Records Terminology : Total archives*. URL: <http://www.archivists.org/glossary> (19.11.2008)

Pregled arhivskih fondova i zbirki Republike Hrvatske. Kolanović, J., Pavliček, V. (ur.). Zagreb : Hrvatski državni arhiv, 2006.

Priručnik iz arhivistike. Stulli, B. (ur.). Zagreb : Savez društava arhivskih radnika Jugoslavije, 1977.

Report on archives in the enlarged European Union. European Communities, Luxembourg 2005. 129. URL:

http://ec.europa.eu/transparency/archival_policy/docs/arch/reportarchives.pdf. (19.11.2008)

Stulli, B. *Arhivistika i arhivska služba : Studije i prilozi*. Zagreb : Hrvatski državni arhiv, 1997.

Submission from the Australian Society of Archivists on the ACT Government Archives Project Issues and Options Paper.

URL: <http://www.archivists.org.au/submission-australian-society-archivists-act-government-archives-project-issues-and-options-paper> (26.11.2008)

Total archives.

URL: <http://aao.fis.utoronto.ca/aa/totalarchives.pdf> (26.11.2008)

Total archives.

URL: <http://www.library.utoronto.ca/utarms/archives/fundamentals.html> (23.11.2008)

Summary

STRATEGY OF COMPREHENSIVE ARCHIVES (*TOTAL ARCHIVES*) IN CROATIA

The paper first explains the concept of total Archives, its theoretical grounds and its practical application in the Canadian archival theory and practice. This theory and practice is presented as a basis for Canadian archival strategy, which was eventually applied in other countries. It is now positively valued in the world because of its importance for preservation of the integrity of the memory of a community and region. The main section of the paper focuses on the identification and explanation of those elements of archival practice in Croatia, which are important for the key issues

of this paper. They show how long-term practical application of the same principles underlying the strategy of total Archives is recognisable and apparent in the Croatian archival theory and practice, which has not been particularly connected with the aforesaid Canadian theory. Even today, the positive arguments show the importance of continuing such a strategy in creation and implementation of educational, archival inspection and accession policy of the archives in Croatia. They also suggest that Croatian contemporary archival theory should inaugurate the concept of a comprehensive Archives (*total Archives*) that would define the Croatian strategy for archival work.

Keywords: *total Archives, comprehensive Archives, archival theory, archival practice, records management*